

O incursiune stilistică pe tărâmul sintaxei

Roxana GRUNWALD

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
“Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts
Personal e-mail: roxanagrunwald@yahoo.com

A Stylistic Incursion on the Realm of Syntax

Languages have their well-designed structural patterns that function in perfect connection and ensure meaningful, thorough proportions within a dialectic perspective on innovation, intercorrelation and deeper structures. A sound structure is, nevertheless, the basis that hosts and gives birth to the later fascination of literary realms. The study suggested below aims to get the world of rigid word-structured patterns as close as possible to the sensitive field of Stylistics within a frame that will hopefully do justice to both sides.

Keywords: Syntax, Stylistics, juxtaposition, conjunction, analysis, simile, core, meaning

„Limba este întâiul mare poem al unui popor”.

Acest adevăr tulburător, formulat de profundul iubitor de limbă care a fost Lucian Blaga, oferă dimensiuni primordiale faptului că limba romana a fost prin secole martorul viu al dăinuirii noastre.

„S-a scris singură prin datini, ritualuri, credințe și eresuri, în murmur de doină și baladă, în plâns amar de fluier și în ochi umezi de mioare.

S-a scris în ștergare de borangic, în spice, în albastru de Voroneț și în dangăt de clopot de Putna.

Limba a fost plâns și cântec șoptit, gând tainic de mai bine, stihuri împlinite în ziduri de mănăstiri, slova de foc repezită spre soare cu aripi de Luceafăr.” (Fănuș Neagu)

Studiul limbii constituie una din problemele majore ale învățământului românesc, de dezvoltarea căreia depinde realizarea unui numar însemnat de obiective. Am decis să includ considerații asupra valorii stilistice a subiectului în intenția de a apropia cele doua lumi ale gramaticii și literaturii atât spre însușirea corectă a limbii cât și sporirea sensibilității față de „frumosul literar”.

Când Blaga spune „eu” presupune poezia ca manifestare imperativă a individualității subiective:

„dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină”.

Aflându-ne în atmosfera liricii blagiene, remarcăm și rolul subiectului inclus de a conferi concizie, de a evita repetiții inutile:

„Pământule, da-mi aripi, sageată vreau să fiu, să spintec nemărginirea.”
(Lucian Blaga, Vreau să joc!)

Metaforele trimit la sensul de zbor și combustie, dezlipire de real, trăire în sfere unde „eu” se depășește pe sine. Dubla exprimare a subiectului are un pronunțat caracter afectiv, exprimând amenințare, convingere, speranță.

Vorbirea populară și cea familiară cunosc repetarea subiectului în condiții speciale și cu o valoare stilistică mare. Formula are aspectul urmator:

- predicatul- subiectul exprimat întâi prin pronume personal de persoana a III-a și apoi prin substantiv.

„Vine el tata!”

„Te captușește ea Marioara acuși!” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Uneori pronumele își păstrează forma masculină chiar urmat de un substantiv feminin:

„A pleca el mama de acasă!”

Numărul propozițiilor cu subiect masculin a fost atât de mare, încât din obișnuința „el” s-a extins și acolo unde subiectul era feminin. S-a ajuns la un fel de neutralizare a lui „el” - gramaticalizarea lui într-un morfem antepus subiectului adevărat. La început subiectul a fost exprimat prin pronume, ceea ce a apărut cu atât mai insuficient, cu cât accentul cădea pe predicat, membrul cel mai important stilistic. Pentru evitarea neînțelegerii se repetă subiectul sub forma substantivului căruia îi ținea locul pronumele. Valoarea stilistică derivă din deplasarea accentului pe pronume, nu pe verb. Când s-a simțit nevoia să se exprime încă o dată subiectul, prin repetare, a devenit membrul cel mai important. Accentul a trecut de pe predicat pe subiectul-pronume (adevăratul subiect, căci substantivul devine un fel de apozitie).

Fenomenul, particularitate a limbii populare, apare cu deosebire în opera lui Ion Creangă (după Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, București, 1975, pag. 246):

„Bine, voinice...a veni ea și vremea aceea.”

Apare chiar un exemplu cu subiect pronominal:

„Însă ce-i de făcut?... s-a trece ea și asta.”

Construcțiile ca:

„Ștefan cel Mare, el a bătut pe turci” explică insistența, emfaza.

Subiectul izolat atrage atenția asupra ideii încorporate în cuvântul subiect:

„Norocul, ori fugi de el, ori dai peste el.”

Abaterile reale sau aparente de la cazul subiectului sunt folosite pentru concizie sau ca expresie a grabii. Subiectul cantitativ exprimă o exagerare sau ilustrează o emotie:

„Veniseră la spectatori- sala plină.” (Barbu Ștefănescu Delavrancea)

Subiectul nedeterminat de persoana a III-a singular poate fi exprimat prin pronume personal, cu intenții stilistice, prin folosirea particularului pentru general:

„Ce e rău și ce e bine,
Tu te-ntreabă și socoate.”

(M. Eminescu, după *Gramatica academiei*, vol. II, p. 94)

Subiectul gerunziului și infinitivului dă contextului un caracter lapidar, sentențios sau apare ca expresie a prolixității.

„A nu se face scandal.”

„Vorbind ei, sosește cel ieșit afară.”

Subiectul multiplu prezintă valențe stilistice deosebite, prin el obținându-se efecte de insistența

sau exprimându-se o exagerare. Aflate în raport de coordonare, componentele subiectului multiplu în propoziție juxtapusă realizează enumerări cu rol cumulativ.

„De ce dorm îngrămădite între galbenele file
Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile?”

(M. Eminescu, *Scrisoarea a II-a*)

„Când izgonit din cuibul veșniciei
întâiul om

trecea uimit și-ngândurat prin codrii ori pe câmpuri,
îl chinuiau muștrându-l lumina, zarea, norii.”

(Lucian Blaga, *Poezii*)

Cel mai frecvent este însă raportul copulativ. Uneori el se stabilește între două sinonime cu funcție estetică:
„moartea și pieirea fiului iaște, picătura ploii piatra găurește și funea de tei cu vreme marmurile despică.”
(Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*)

În poezia secolului al XIX-lea raportul de coordonare copulativă apare între două antonime: „viitorul și trecutul sînt a zilei doua fețe.” (M. Eminescu, *Poezii*)

În proza retorică a secolului al XIX-lea potrivit unui procedeu al literaturii romantice, coordonare între subiectul multiplu se stabilește între elemente antitetice cu funcția stilistică de a mări reacția afectivă a cititorului:
„... miazănoapte și miazăzi, apusul și răsăritul, lumina și întunericul, cugetul dezbrăcător și dreptatea s-au luat la luptă.”

(Alec Russo, *Piatra-Teiului*)

Acumularea romantică menită să creeze impresii puternice ne întampină în poezia eminesciană, fiind obținută prin subiectul multiplu având între componente interpusă chiar propoziții întregi:

„Nu lumina

Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,

Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt

Într-un mod fatal legate de o mîină de pămînt,

Toate micile mizerii unui suflet chinuit

Mult mai mult îi vor atrage decît tot ce ai gîndit.”

(M. Eminescu, *Scrisoarea I*)

Raportul de coordonare între termeni identici sintactic, dar non identici morfologic realizează un lanț enumerativ. În poezia și proza secolului al XIX-lea și al XX-lea se întâlnește ori de câte ori autorii urmăresc să sublinieze amănuntele unei descrieri. În opera lui Ion Creangă cumulumul subiectelor e menit să sublinieze componentele cadrului:

„Casa cea de aramă...era acum toată numai un sloi de gheață și nu se mai cunoastea pe dinafară nici ușă, nici ușori, nici gratii, nici obloane la ferești, nici nimica” - sau să obțină efecte umoristice prin exagerare:

„La Humulești torc și fetele și băieții, și femeile și

bărbații.”

G.I.Tohăneanu (*Stilul artistic al lui Ion Creangă*, București, 1969, pag. 118) remarca:

„Enumerările, adesea foarte întinse și cuprinzătoare, constituie un procedeu cultivat cu insistență de prozator. Privirea lui Creangă îmbrățișează cu un interes mereu viu componentele realității materiale, bucurându-se copilărește de existența fiecăreia din ele.”

Prezența conjuncției „și” înaintea fiecărui element coordonat capătă valori stilistice în poezia secolului XX accentuând asupra motivului principal al strofei:

„Blestemată mai fie și toamna
Și frunza ce pică pe noi
Blestemat să mai fie și tîrgul
Ursuz și cu veșnice ploii.”
(G. Bacovia, *Poezii*)

Același procedeu face să predomine descrierea detaliată a unui tablou:

„Dormeau adânc sicriile de plumb,
Și flori de plumb și funerar mormânt.” (ibidem)

Funcția stilistică a conjuncției coordonatoare și a subiectului multiplu este revelatoare în crearea impresiei obsesive a acumulării deprimante.

Când elementul coordonator se află doar între primii termeni, predomină caracterul deschis al lanțului coordonat:

„Om și păsări, duhuri, fluturi
nu așteaptă sa te scuturi.”
(L. Blaga, *Poezii*)

Când acesta se află la sfârșit, imprimă caracterul închis al seriei:

„De atunci răsărea lunea, luna, soare și stihii.”
(M. Eminescu, *Scrisoarea I*)

Subiectul multiplu apare și în raport disjunctiv. Stilistic, se observă în poezia secolului XX ocurența cumulului de termeni coordonați disjunctiv cu rolul de a sugera elementul uman asociat cu imagini auditive pentru a se contura atmosfera de pastel:

„Boschet sau așteptare oprește-n fund cărarea?
Și liniștea-i ecoul buchetelor pribege.” (T. Arghezi, *Stihuri*)

Semantic, termenii coordonați prezintă uneori un câmp comun, întrucât se referă la aceeași sferă a abstractului:

„A visa că adevărul sau alt lucru de prisos
E în stare ca să schimbe în natur-un fir de păr
Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.”
(M. Eminescu, *Poezii*)

Poezia eminesciană, izvor nesecat de comori stilistice, oferă adesea cumulul de termeni coordonați disjunctiv:

„Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic
Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic.”

Acumularea lor crează serii antonimice, mod specific de a obține antiteza romantică:

„Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții
Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții,
La același șir de patimi deopotrivă fiind robi,
Fie slabi, fie puternici, fie genii, ori neghiobi.”
(M. Eminescu, *Scrisoarea I*)

Am început cu cuvintele lui Fănuș Neagu și voi sfârși citând din același autor :

„*A vorbi și a scrie gramatical înseamnă a avea puncte cardinale. Gramatica e lumina limbii române. Fără ea cuvintele ar fi cu ochii arși de uitare și și-ar pierde potecile.*”
(*Insomniile de mătase*, 1981)

Bibliography:

Academia Română, *Gramatica limbii române / The Grammar of Romanian*, vol. II, București, 1966

Avram, Mioara, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție / The Correspondence between subordinate clauses and other syntactic units*, SG, I/1956

Barbu N. I., *Sintaxa limbii române după metoda istorico-stilistică / The Syntax of Romanian language in historical and stylistic perspectives*, București, 1945

Bulgăr Gh., *Limba română. Sintaxă și stilistică / Romanian. Syntax and Stylistics*, București, 1968

Drașoveanu, D.D., *Recenzie a Gramaticii limbii române / A Review of a the Romanian Grammar*, vol. II, Sintaxa, București, Ed. Academiei, 1954, în SCL, VII, 1956, nr 1-2

Graur, Al, *Evoluția limbii române / Evolution of the Romanian Language*, București, 1963

Stati, Sorin, *Teorie și metodă în sintaxă / Theory and methods in Syntax*, București, 1967

Stati, Sorin, *Analize sintactice și stilistice / A Syntactic and stylistic analysis*, București, 1970

Stati, Sorin, *Elemente de analiză sintactică / Elements of syntactic analysis*, București, 1972

Tudose, Claudia, *Exprimarea subiectului nedeterminat în limba română literară în perioada 1830-1850 / Means of expressing impersonal/IMPLIED subjects in the Literary Romanian language between 1830-1850.*, SCL, III, 1961, nr.1.

Vasiliu, Laura, *Părțile de propoziție / The Parts of a Sentence*, CL, XXIII, 1978, nr.1.